

Сіньова Людмила Миколаївна
к.ю.н., асистент кафедри трудового
права та права соціального
забезпечення юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН ПОХИЛОГО ВІКУ

Соціальна політика – це складова частина загальної політики, головне завдання якої полягає в розробці та здійсненні необхідних заходів щодо збереження і зміцнення наявного суспільного та державного ладу. Соціальна політика – це система управлінських, організаційних, регулятивних, саморегулятивних заходів, дій, принципів і засад, спрямованих на забезпечення оптимального соціального рівня та якості життя, соціального захисту малозабезпечених верств населення, їх соціальної безпеки в суспільстві. Нині в Україні створюються нові приватні, суспільні й державні організації, що обслуговують соціальну сферу і споживчий ринок. Головним їх призначенням є врахування потреб громадян, які (потреби) залежать від загальноприйнятих у суспільстві морально-психологічних норм і цінностей, і послідовне забезпечення цих потреб шляхом реформування систем соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, забезпечення житлом, охорони довкілля, захисту прав людини та в широкому розумінні – захисту інтересів споживачів. Ці системи поступово пристосовуються до ринкових умов, змінюючи свої функції та структуру, що, у свою чергу, сприяє досягненню основних макропоказників споживання, підпорядкованих завданням суспільного розвитку¹. Разом з тим, соціальна політика у сфері захисту громадян похилого віку в умовах сьогодення в Україні має насамперед підтримувати дану категорію населення, яка з огляду на їх вік, матеріальне становище, моральний стан тощо, неспроможні самостійно забезпечувати свою життєдіяльність для належного існування. Тим паче, коли на початку XXI ст. соціальний захист населення проголошений одним із основних напрямів соціальної політики будь-якої цивілізованої держави. Згідно ст. 46 Конституції України закріплені права громадян на соціальний захист, що включають право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Таким

¹Соціальна політика // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://fingal.com.ua/content/view/943/39/1/1/>

чином, старість на конституційному рівні визначено одним із соціальних ризиків, при настанні якого людина отримує право на соціальний захист.

Вагомий внесок у вивчення особливостей правового статусу громадян похилого віку за сучасних соціально-економічних умов зробили такі вчені як В.С. Андрєєв, В.М. Андріїв, Н.Б. Болотіна, О.М. Ганечко, М.І. Іншин, Р.І. Іванова, В.Л. Костюк, О.Л. Кучма, О.Є. Мачульська, Л.Ю. Малюга, П.Д. Пилипенко, С.М. Прилипко, О.І. Процевський, О.Т. Панасюк, І.М. Сирота, Б.І. Сташків, О.В. Тищенко, Я.М. Фогель, Н.М. Хуторян, О.Г. Чутчева, М.В. Чічкань, С.М. Черноус, І.О. Шашкова-Журавель, В.І. Щербина, О.М. Ярошенко та ін.

Проте, на сьогодні існує ціла низка проблем у сфері правового регулювання статусу громадян похилого віку, що викликає необхідність поглибленого дослідження вказаного питання.

Сучасні невпинні тенденції старіння населення, є однією з глобальних проблем сучасного світу. Як зазначає Ю.Р. Мацкевич, у високорозвинених країнах присутність у суспільстві старих людей розглядається не як тягар, а як позитивний фактор. Створення сприятливих умов для людей похилого віку, прояв особливої уваги до їх потреб повинно стати основною метою держави, яка прагне забезпечити стійкий соціальний розвиток¹. Зазначимо, що за прогнозами організації Help Age International, до 2050 року 21% населення світу складатимуть люди, старші за 60 років². Таким чином, від рівня соціального захисту населення, який є важливою ознакою розвитку й соціальної стабільності будь-якого суспільства залежить соціальна безпека не тільки окремої особи, а й держави. Вітчизняна система соціального захисту населення має бути об'єктивною необхідністю та охоплювати багато аспектів людського життя: забезпеченням добробуту сімей, сприянням дітнародженню, захисту громадян похилого віку, інвалідів, пенсіонерів, якісним станом охорони здоров'я та довкілля, регулюванням ринку праці, стимулюванням освіти та захисту прав споживачів тощо.

Соціальна держава – це демократична держава, яка здійснює соціальне забезпечення шляхом реалізації активної соціальної політики, що є складовою частиною внутрішньої політики держави, втіленої в ефективних соціальних програмах, проводить правову роботу щодо регулювання соціальних відносин в інтересах уразливих соціальних груп, на основі

¹Мацкевич Ю.Р. Зарубіжний досвід соціальної роботи з людьми похилого віку // Серія № 11. Випуск 2, 2004 м. Запоріжжя - С.50, 51-52.

²Людам похилого віку найкраще живеться у Норвегії, Швеції та Швейцарії, – рейтинг // [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://zik.ua/ua/news/2014/10/01/lyudyam_pohylogo_viku_naykrashche_zhyvetsya_u_norvegii_shvetsii_ta_shveytsarii_reytyng_528151

принципів справедливості, соціального партнерства та солідарності. Побудова соціальної держави є передумовою і гарантією реалізації конституційного права громадян на соціальне забезпечення¹.

Поняття «соціальна держава» уперше вжив у 1850 році Лоренц фон Штейн. Він включив до переліку функцій держави «підтримку абсолютної рівності в правах для усіх різних суспільних класів, для окремої приватної особи, що самовизначається за допомогою своєї влади». Держава за Штейном «зобов'язана сприяти економічному і суспільному прогресу всіх своїх громадян тому, що, врешті-решт, розвиток одного виступає умовою для розвитку іншого, і саме в цьому значенні говориться про соціальну державу»². Одна з перших спроб класифікації соціальної держави належить американським дослідникам Г. Віленському і Ч. Лебо, які виділили «інституціональну» і «залишкову» моделі соціальної держави. За першої моделі перерозподіл матеріальних благ вважається функцією, котра органічно властива соціальній державі. За другої ж – такий перерозподіл слугує начебто надзвичайним заходом. Це означає, що «залишкова» модель передбачає надання державної підтримки особі лише у разі, коли індивідуальні потреби не можуть бути задоволені іншими соціальними інститутами, зокрема, сім'єю, громадою, благодійними фондами. За такого підходу фінансова допомога і соціальні послуги покладають на їх одержувачів певні зобов'язання у вигляді, наприклад, залучення їх до виконання «громадських робіт» (у разі отримання допомоги у зв'язку з безробіттям). Принцип «залишковості соціального добробуту» характеризується ще й тим, що державна підтримка повинна здійснюватися на короткостроковій основі (тільки у критичній ситуації) і припинятися, коли людина або сім'я знову зможуть піклуватися про себе самостійно³.

Як зазначає Н.М. Євтушенко, сучасна соціальна політика держави насамперед передбачає створення належних умов для збільшення доходів населення як вихідних джерел забезпечення достатнього рівня життя та соціального захисту громадян. З цією метою вона інтегрується у систему стратегії економічних реформ та реалізується узгоджено із заходами грошово-кредитної, фіскальної, економічної політики, заходами

¹Право соціального забезпечення в Україні: підручник / Т.А. Занфірова, М.І. Соціальна політика як правова категорія, С.М. Прилипко та ін.; за заг. ред. Т.А. Занфірової, С.М. Прилипка, О.М. Ярошенка. – 2-ге вид. переробл. і доповн. – Х. : ФІНН, 2012. – 640 с. – С. 16.

²Социальное государство: в кн. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Учебник в 4-х томах. Т. 1. / отв. ред. Б.А. Страшун. – М.: Изд-во БЕК, 1999. – 246 с.- С. 240.

³Намчук В. Моделі соціальної держави: вибір для України// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2013-2/doc/1/07.pdf...

стимулювання економічного зростання. При цьому автор під соціальною політикою сучасної держави розуміє сукупність соціально-економічних заходів держави, підприємств, організацій, місцевих органів влади, спрямованих на захист населення від безробіття, підвищення цін, знецінення трудових заощаджень. Він визначає й її напрямки, зокрема зазначаючи, що соціальна політика будь-якої держави передбачає визначення напрямків розвитку в усіх сферах соціально-політичного життя, що зумовлюють процес розвитку соціального буття й соціальної безпеки людини. Серед основних напрямків соціальної політики в Україні автор відмічає такі: а) піднесення добробуту за рахунок особистого трудового вкладу, підприємництва та трудової активності; б) надання відповідної допомоги щодо безробіття, збереження робочих місць, забезпечення фахової перепідготовки осіб, які втратили роботу; в) створення адресної допомоги в грошовій та натуральній формах; г) проведення глибокої пенсійної реформи; д) сприяння всебічному державному захисту інтелектуального потенціалу суспільства; е) запобігання комерціалізації, забезпечення стабільного фінансування й державної підтримки розвитку духовної сфери, освіти, науки та культури; є) широка підтримка сімей, материнства та дитинства; ж) проведення активної екологічної політики¹. Варто відмітити, що орієнтуючись на досвід всіх розвинених країн світу, де основними завданнями внутрішньої політики є вирішення соціальних проблем та підвищення добробуту населення, основним завданням держави має стати впровадження нових методів в соціальній політиці. Таким чином, особливої уваги в умовах нашої країни потребує переосмислення та реформування системи соціального захисту населення, вирішення проблем, пов'язаних з підвищенням загального життєвого рівня, забезпеченням соціальних гарантій, подоланням бідності, покращенням здоров'я населення та якості життя, що дозволить дієво реалізувати конституційне право громадян похилого віку на соціальний захист.

Соціальна політика сучасної держави повинна бути орієнтована не тільки на підтримку наявного рівня соціальних гарантій і створення механізмів соціального захисту окремих найбільше уразливих соціальних груп, а й на довгострокові задачі, що стосуються кардинальної зміни основ системи такого захисту, підвищення її ефективності². Право людини на

¹Євтушенко Н.М. Соціальний захист населення в контексті соціальної політики держави / Н.М. Євтушенко // Екон. вісник ун-ту: зб. наук. праць. – 2011. – № 17/2 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_2/Yevtushenko.pdf

²Сіленко А. Політико-правові аспекти розвитку соціальної сфери: забезпечення прав людини / А. Сіленко // Право України. – 1999. – № 11. – С. 30 – 36. – С. 30.

соціальний захист належить до групи соціальних прав і забезпечення цього права повною мірою «відчуває» на собі певні зміни у соціальній політиці сучасних держав¹. Ідея держави загального добробуту переходить у практичну площину повсякденної економічної політики багатьох, насамперед, європейських держав починаючи з середини ХХ сторіччя, коли повоєнне відновлення та новий технологічний спосіб виробництва на основі розвитку науки і техніки почали приносити реальні та масово відчутні результати. Держава загального добробуту перенесла функцію забезпечення високого рівня життя усіх членів суспільства у розряд домінуючих. В основу механізму реалізації цієї функції було покладено принцип забезпечення розподільної або коригуючої справедливості, тобто перерозподілу благ між багатими та бідними на користь останніх².

Одним із важливих напрямів соціальної політики держави є розробка та прийняття законодавчих актів щодо соціального захисту літніх людей, які спрямовані на підтримку громадян похилого віку та повернення їх до самостійного життя. До них зокрема, належать такі Закони України: «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» від 16 грудня 1993 р. № 3721-ХІІ³, який визначає основні засади державної політики щодо ветеранів праці, інших громадян похилого віку і спрямований на формування в суспільстві гуманного, шанобливого ставлення до них і забезпечення їх активного довголіття. Закон гарантує ветеранам праці та громадянам похилого віку рівні з іншими громадянами можливості в економічній, соціальній, політичній сферах, сприятливі умови для повноцінного способу життя; «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 р. № 3551-ХІІ⁴ визначає правовий статус ветеранів війни, забезпечує створення належних умов для їх життєзабезпечення, сприяє формуванню в суспільстві шанобливого ставлення до них; «Про соціальний захист дітей війни» від 18 листопада 2004 р. № 2195-ІV⁵ установлює правовий статус дітей війни і визначає основи їх соціального захисту та гарантує їх соціальну захищеність шляхом надання пільг і державної соціальної підтримки; «Про жертви

¹Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України : Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 663 с. – (Вища освіта ХХІ століття). – С. 15.

²Диха М.В. Стратегічне регулювання соціально-економічної сфери: проблеми, цілі, пріоритети// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/2399/1/ФУ%20№1.d.

³Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України від 16 грудня 1993 р. № 3721-ХІІ // Відомості Верховної Ради України від 25.01.1994 р., № 4, стаття 18.

⁴Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22 жовтня 1993 р. № 3551-ХІІ// Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 45. – Ст. 425.

⁵Про соціальний захист дітей війни: Закон України від 18.11.2004 р., № 2195 // Уряд. кур'єр. – 2004. – № 244.

нацистських переслідувань» від 23 березня 2000 р. № 1584-III¹ визначає правові, економічні та організаційні засади державної політики щодо жертв нацистських переслідувань і спрямований на їх соціальний захист та збереження пам'яті про них; «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09 липня 2003 р. № 1058-IV² визначає принципи, засади і механізми функціонування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, призначення, перерахунку і виплати пенсій, надання соціальних послуг з коштів Пенсійного фонду, що формуються за рахунок страхових внесків роботодавців, бюджетних та інших джерел, передбачених цим Законом, а також регулює порядок формування Накопичувального пенсійного фонду та фінансування за рахунок його коштів видатків на оплату договорів страхування довічних пенсій або одноразових виплат застрахованим особам, членам їхніх сімей та іншим особам, передбаченим цим Законом; «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 р. № 966-IV³ визначає основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг особам, які перебувають у складних обставинах та потребують сторонньої допомоги; «Про реабілітацію інвалідів в Україні» від 06 жовтня 2005 р. № 2961-IV⁴ визначає основні засади створення правових, соціально-економічних, організаційних умов для усунення або компенсації наслідків, спричинених стійким порушенням здоров'я, функціонування системи підтримання інвалідами фізичного, психічного, соціального благополуччя, сприяння їм у досягненні соціальної та матеріальної незалежності та ін.

Відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» ветерани війни за наявності медичних свідчень мають право на безкоштовне забезпечення санаторно-курортними путівками. Органи праці і соціального захисту населення забезпечують за рахунок засобів державного бюджету безкоштовними путівками в санаторно-курортні заклади ветеранів війни – інвалідів війни поза чергою щорік, учасників бойових дій – щорік, учасників війни – один раз в два роки. Сьогодні є мережа санаторіїв сфери управління Міністерства соціальної політики складається з 6 санаторіїв – «Перемога» (м. Київ), «Слава» (м. Миргород), «Батьківщина» (м. Трускавець), «Ветеран» (м. Алушта), «Салют» (м. Одеса),

¹Про жертви нацистських переслідувань: Закон України від 23.03.2000 р., № 1584 // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 24. – Ст. 182.

²Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»: Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 49-51, ст. 376

³Про соціальні послуги : Закон України від 19.06.2003 р. № 966-IV// (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 45, ст.358)

⁴Про реабілітацію інвалідів в Україні : Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. - № 2-3, ст. 36

ім. М.О. Семашко (сmt. Сімеїз), в яких одночасно може проходити санаторно-курортне лікування більше 2 тис. ветеранів війни. Впродовж кожного року у зазначених санаторіях проходять санаторно-курортне лікування близько 28 тис. ветеранів війни¹. Ветеранам війни відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 р. № 3551-ХІІ² надаються пільги щодо користування житлово-комунальними послугами, оплати послуг зв'язку, санаторно-курортного лікування, ремонту житла, проїзду в міському та приміському транспорті, встановлені надбавки до пенсії. Указана категорія громадян має право на отримання соціальних послуг. Соціальний захист жертв нацистських переслідувань здійснюється згідно із Законом України «Про жертви нацистських переслідувань» від 23 березня 2000 р., № 1584³, відповідно до якого вказана категорія громадян має право на знижку плати за житлово-комунальні послуги, придбання палива та скрапленого балонного газу в межах середніх норм споживання, оплату послуг зв'язку, встановлення телефонів, санаторно-курортне лікування, капітальний та поточний ремонт житла, пільговий проїзд автомобільним, залізничним, водним та повітряним транспортом, компенсацію на бензин, ремонт, технічне обслуговування автомобілів і на транспортне забезпечення. Законом України «Про соціальний захист дітей війни» від 18 листопада 2004 р., № 2195⁴ визначені додаткові соціальні гарантії дітям війни (дитина війни – особа, яка є громадянином України та якій на час закінчення (02 вересня 1945 р.) Другої світової війни було менше 18 років) тобто людям похилого віку, яким на даний час від 71 до 89 років. Зокрема діти війни мають право на 25 % знижку плати за користування комунальними послугами у межах середніх норм споживання та безплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту та приміського транспорту загального користування в сільській місцевості, підвищення до пенсії.

Таким чином, на підставі аналізу законодавчої бази, яка сьогодні сформувався у нашій державі, відносно громадян похилого віку, можна дійти висновку, що соціальна політика в Україні спрямована на реалізацію

¹Інформація про пільги, що надаються учасникам і інвалідам Великої Вітчизняної війни, і рівень їх соціальної забезпеченості в державах – учасницях СНД // [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://cis.minsk.by/page.php?id=16344>

²Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22 жовтня 1993 р. № 3551-ХІІ// Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 45. – Ст. 425.

³Про жертви нацистських переслідувань: Закон України від 23.03.2000 р., №1584 // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 24. – Ст. 182.

⁴Про соціальний захист дітей війни: Закон України від 18.11.2004 р., № 2195 // Урядовий кур'єр. – 2004. – № 244.

конституційних прав щодо громадян похилого віку на соціальний захист. Одним із стратегічних напрямків є досягнення не тільки відчутного поліпшення матеріального становища та умов життя громадян похилого віку, але надання їм можливості якомога довше жити повноцінно на користь суспільства¹.

В Україні був прийнятий Закон України «Про житловий фонд соціального призначення» від 12 січня 2006 року № 3334-IV², який визначає правові, організаційні та соціальні засади державної політики щодо забезпечення конституційного права соціально незахищених верств населення України на отримання житла. Таким чином, зазначений Закон має забезпечити умови самостійного, незалежного проживання громадян похилого віку. Також прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 р. за № 76 «Про затвердження Порядку утворення спеціалізованого будинку для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та інвалідів і надання житлових приміщень у такому будинку та Типового положення про спеціалізований будинок для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та інвалідів»³. Зазначеним актом місцеві адміністрації зобов'язані створювати будинки для проживання ветеранів та інвалідів з комплексом служб побутового та соціально-медичного обслуговування⁴. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 р. № 966-IV⁵ особам похилого віку держава гарантує право на отримання соціальних послуг. Соціальну допомогу громадянам похилого віку, які частково або повністю втратили здатність до самообслуговування, за їх бажанням може бути надано або у відповідній соціальній установі (будинку-інтернаті, територіальному центрі соціального обслуговування, будинку для ветеранів, пансіонаті для громадян похилого віку), де вони перебувають тимчасово або постійно, або безпосередньо за місцем проживання вдома. Слід зазначити, що соціальне обслуговування

¹Ганечко О.М. Правове регулювання соціального захисту громадян похилого віку в Україні. Автореферат дис. канд. юрид. наук: 12.00.05 / О.М. Ганечко; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2012. – 18 с. – С. 8.

²Про житловий фонд соціального призначення : Закон України від 12.01.2006 р., № 3334-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 19-20. – Ст. 159.

³Про затвердження Порядку утворення спеціалізованого будинку для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та інвалідів і надання житлових приміщень у такому будинку та Типового положення про спеціалізований будинок для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та інвалідів: пост. КМ України від 31.01.2007 р., № 76 // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua

⁴Титаренко І.О., Іваненко Н.О. Соціальний захист людей похилого віку в Україні: теоретичний аспект // [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/natural/VKPI/Soc/2009_4/Titarenko,%20Ivanenko.pdf

⁵Про соціальні послуги : Закон України від 19 червня 2003 р. № 966-IV// (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 45, ст.358)

здійснюється за умови добровільної згоди громадян похилого віку та інвалідів на отримання соціальних послуг.

Залежно від категорії обслуговуваних стаціонарні установи можна класифікувати наступним чином: 1) стаціонарні установи загального типу; 2) психоневрологічні стаціонарні установи; 3) спеціальні стаціонарні установи.

Залежно від віку обслуговуються: 1) стаціонарні установи для дітей-інвалідів; 2) стаціонарні установи для інвалідів; 3) стаціонарні установи для громадян похилого віку; 4) стаціонарні установи для громадян похилого віку та інвалідів¹. Разом з тим слід відзначити, що діяльність стаціонарних установ упродовж останніх років була спрямована на забезпечення комплексним соціальним обслуговуванням якомога більшого кола потребуючих цього людей, покращення умов проживання цієї категорії осіб, їх комунально-побутового та медичного обслуговування, гарантованих чинним законодавством. Велику увагу в стаціонарних установах приділяють організації відпочинку та культурного обслуговування громадян похилого віку, які проживають у стаціонарних установах, за бажанням мають право на працевлаштування на роботу, доступну їм за станом здоров'я, на умовах трудового договору². Діяльність стаціонарних установ, де проживають особи похилого віку, постійно вдосконалюється, впроваджуються сучасні технології соціального обслуговування та методи соціальної роботи, розпочато здійснення індивідуальної оцінки потреби в допомозі та соціальних послугах. Одночасно зі зміцненням уже існуючих стаціонарних установ основною тенденцією розвитку системи соціального обслуговування осіб похилого віку є створення стаціонарних закладів нового типу. На сьогодні в Україні формується мережа будинків-інтернатів та стаціонарних відділень з невеликою чисельністю проживаючих. Створення таких соціальних закладів у громаді дає змогу наблизити стаціонарні соціальні послуги до звичайного місця проживання осіб похилого віку, не розривати родинні та соціальні зв'язки, що склалися протягом життя³. Крім того, останнім часом у системі праці та соціального захисту населення розвивається така альтернативна будинкам-інтернатам форма соціального

¹Стаціонарне соціальне обслуговування// [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://studme.com.ua/1994041212823/pravo/statsionarnoie_sotsialnoe_obslyzhivanie.htm

²Титаренко І.О., Іваненко Н.О. Соціальний захист людей похилого віку в Україні: теоретичний аспект // [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/natural/VKPI/Soc/2009_4/Titarenko,%20Ivanenko.pdf

³Титаренко І.О., Іваненко Н.О. Соціальний захист людей похилого віку в Україні: теоретичний аспект // [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/natural/VKPI/Soc/2009_4/Titarenko,%20Ivanenko.pdf

обслуговування громадян, як територіальні центри соціального обслуговування та надання соціальних послуг, які забезпечують обслуговування громадян за місцем їх проживання. Територіальні центри сьогодні діють у кожному адміністративно-територіальному районі, в містах, районних центрах України¹.

Станом на 01 січня 2016 року в Україні функціонує 657 територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг). За 2015 рік обслуговано 1 431,5 тис. осіб, з них 810,5 тис. осіб у сільській місцевості. При територіальних центрах функціонують 2 524 відділення: а саме відділення соціальної допомоги вдома – 771; відділення соціально-побутової адаптації – 524; відділення соціально-медичне – 176; стаціонарне відділення для тимчасового чи постійного проживання – 332; відділення організації надання адресної натуральної та грошової допомоги – 469. Варто зазначити, що станом на 01.01.2015 року в Україні функціонувало 658 територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), де обслуговано 1 430,0 тис. осіб, з них 820,1 тис. осіб у сільській місцевості². Загальна чисельність штату працівників територіального центру згідно із штатним розписом складає 53 475,75 штатні одиниці, з них 29 408,25 працює в сільській місцевості, що складає 55% від загальної кількості працюючих. Фактично працює 51 972 особи, з них 29 236 в сільській місцевості. Чисельність соціальних працівників, фахівців із соціальної допомоги вдома, із соціальної роботи, інструктори з трудової адаптації складають 2,8 тис. осіб. Із загальної кількості працюючих 32,3 тис. це соціальні робітники, з них 21,1 тис. працюють у сільській місцевості, що складає 65% від загальної кількості працюючих³.

У кожній державі має бути сформована чітка система державних та громадських органів та фінансових установ, на які покладається реалізація державної соціальної політики, здійснення конкретних заходів щодо соціального захисту громадян похилого віку. Сьогодні основою системи

¹Ганечко О.М. Правове регулювання соціального захисту громадян похилого віку в Україні. [Текст] дис. канд. юрид. наук: 12.00.05 / О.М. Ганечко; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2012. – 176 с. – С. 48.

²Аналіз діяльності територіальних центрів соціального обслуговування // [Електронний ресурс]: Режим доступу:

http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=9E86EDDF8DE2C69FCA5D41BA3A43814D.app1?art_id=187644&cat_id=34941

³Аналіз діяльності територіальних центрів соціального обслуговування // [Електронний ресурс]: Режим доступу:

http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=9E86EDDF8DE2C69FCA5D41BA3A43814D.app1?art_id=187644&cat_id=34941

таких органів складають як державні органи, так і низка громадських організацій.

Вищим державним органом у системі органів виконавчої влади є Кабінет Міністрів України¹, який має здійснювати функції та повноваження, що визначаються Конституцією та законами України. На Кабінет Міністрів України покладається обов'язок впровадження у життя державної політики у сфері соціального захисту громадян похилого віку. Він розробляє та здійснює через систему органів виконавчої влади загальнодержавні програми соціально-економічного розвитку країни, приймає та затверджує нормативні акти, якими регламентується діяльність органів соціального захисту, вирішує питання підвищення розмірів пенсійного забезпечення для певних категорій осіб, встановлює нормативи витрат коштів та чисельності працівників в органах соціального захисту. Основною формою реалізації компетенції Кабінету Міністрів є прийняття правових актів².

Міністерство соціальної політики України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сферах зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, соціального захисту населення, з питань сім'ї та дітей, а також захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну³. Міністерство соціальної політики, як і будь-який центральний орган виконавчої влади забезпечує виконання нормативно-правових актів в межах своєї діяльності, а також направляє, контролює діяльність підзвітних йому установ, організацій та визначає їх компетенцію.

Міністерство соціальної політики здійснює моніторинг виконання законодавства України щодо соціального захисту ветеранів, інвалідів, людей похилого віку, дітей війни, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, жертв нацистських переслідувань, жертв політичних репресій; організовує виплату до 5 травня разової грошової допомоги ветеранам війни, особам, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», жертвам нацистських переслідувань. Міністерство розробляє правові, економічні та організаційні механізми, що стимулюють ефективну діяльність закладів соціального обслуговування, реабілітаційних установ, санаторіїв для інвалідів та дітей-інвалідів, підприємств та установ протезної галузі і

¹Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

² Виконавча влада і адміністративне право /за загальною ред. В.Б. Авер'янова. – К.: «Ін Юре», 2002. – С. 251.

³Положення про Міністерство соціальної політики України. затв. Указом Президента України від 6 квітня 2011 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389/2011#n10>

забезпечує оптимізацію та розвиток їх мережі; разом з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями бере участь у створенні безперешкодного середовища для маломобільних категорій населення; організовує роботу щодо виплати грошових компенсацій інвалідам на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів, на транспортне обслуговування, санаторно-курортної путівки та вартості самостійного санаторно-курортного лікування, щодо забезпечення окремих категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації, автомобілями; організовує санаторно-курортне лікування інвалідів, ветеранів війни, осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Міністерство соціальної політики України під час виконання покладених на нього завдань взаємодіє з іншими органами державної влади, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, з органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами, організаціями¹.

Щороку до Дня Перемоги ветеранам війни виплачується разова грошова допомога, її розмір протягом останніх років істотно збільшився. З метою забезпечення виплати разової грошової допомоги до 05 травня Урядом України 02 березня 2016 року прийнято постанову № 141 «Деякі питання виплати у 2016 році разової грошової допомоги, передбаченої Законами України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і «Про жертви нацистських переслідувань». У 2016 році виплата разової грошової допомоги до 05 травня, передбаченої вищевказаними законами, здійснювалася у таких розмірах:

1) інвалідам війни та колишнім малолітнім (яким на момент ув'язнення не виповнилося 14 років) в'язням концентраційних таборів, гетто та інших місць примусового тримання, визнаним інвалідами загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин:

І групи – 2 975 гривень;

ІІ групи – 2 600 гривень;

ІІІ групи – 2 310 гривень;

2) учасникам бойових дій та колишнім неповнолітнім (яким на момент ув'язнення не виповнилося 18 років) в'язням концентраційних таборів, гетто,

¹Положення про Міністерство соціальної політики України. затв. Указом Президента України від 6 квітня 2011 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389/2011#n10>

інших місць примусового тримання, а також дітям, які народилися у зазначених місцях примусового тримання їх батьків, – 920 гривень;

3) особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, – 2975 гривень;

4) членам сімей загиблих та дружинам (чоловікам) померлих інвалідів війни, дружинам (чоловікам) померлих учасників бойових дій, учасників війни і жертв нацистських переслідувань, визнаних за життя інвалідами від загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин, які не одружилися вдруге, – 465 гривень;

5) учасникам війни та колишнім в'язням концентраційних таборів, гетто, інших місць примусового тримання, особам, які були насильно вивезені на примусові роботи, дітям партизанів, підпільників, інших учасників боротьби з націонал-соціалістським режимом у тилу ворога – 170 гривень¹. Однією із пілг, передбачених законодавством для соціального захисту ветеранів війни є забезпечення їх за рахунок коштів державного бюджету безоплатним санаторно-курортним лікуванням.

Аналіз завдань і повноважень Міністерства соціальної політики України дає підстави стверджувати, що міністерство має визначати потреби населення у соціальній сфері і спрямовувати свою діяльність за функціональним принципом. Його діяльність має юридично-владний характер і повинна забезпечуватися примусовою силою держави. Слід зазначити, що державний контроль є важливим елементом державного управління, який дає змогу впливати на хід управлінської діяльності, коригуючи її у разі виявлення відхилень від визначеного напрямку². Більше того, у Міністерстві соціальної політики постійно мають вживати заходів, у тому числі з ініціативи регіонів, щодо розширення переліку соціальних послуг, сприяти місцевим органам влади у впровадженні інноваційних форм соціальної роботи. Нові види соціальних послуг для громадян похилого віку, інвалідів мають розроблятися з урахуванням попиту на такі послуги мешканців громади. Утім, підставою для організації соціального обслуговування та надання соціальних послуг громадянам є висновок лікувально-профілактичної установи про ступінь втрати особою здатності до самообслуговування. Соціальні працівники та соціальні робітники надають самотнім непрацездатним громадянам та інвалідам соціальні послуги

¹Щорічна разова грошова допомога до Дня Перемоги ветеранам війни // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ratadmin.gov.ua/sotsialnyi-zakhyst-naselennia>

²Сіньова Л.М. Правове регулювання соціального захисту жертв нацистських переслідувань : монографія / Л.М. Сіньова. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2014. – 239 с. – С. 129.

відповідно до договору, який укладається між самотнім непрацездатним громадянином і територіальним центром чи відділенням соціальної допомоги вдома¹.

Протягом 2015-2016 років в п'яти областях України Фондом Східна Європа створено 10 центрів «Центри дозвілля для літніх людей» за результатами конкурсу грантів. Загалом за останні сім років Фонд Східна Європа створив уже 30 таких центрів за підтримки українського та міжнародного бізнесу. Центри на Вінниччині, Тернопільщині, Черкащині, Житомирщині, Київщині профінансовані за рахунок коштів, наданих Фондом «Монсанто». Варто зазначити, що проект «Центри дозвілля для літніх людей» спрямований на підтримку місцевих ініціатив із створення центрів для самотніх малозабезпечених людей похилого віку та надання їм якісних соціальних, юридичних та побутових послуг. Такі центри є місцем, де самотні люди можуть спілкуватись, займатись улюбленою справою, брати участь у роботі численних гуртків, а також опановувати нові навички на зразок фотосправи чи користування ПК. Проектом також передбачається підготовка співробітників та волонтерів для центрів, забезпечення центрів необхідним обладнанням та залучення до співробітництва державних та приватних юридичних, культурних та соціальних установ. Загалом з 2008 року Фонд Східна Європа за підтримки різних компаній відкрив уже 18 таких центрів². На сьогодні, місцевими партнерами Фонду Східна Європа є: Запорізька обласна організація Товариства Червоного Хреста України, Запорізька міська організація ветеранів України, Фонд розвитку громади м. Кременчука, Рада Ленінської організації ветеранів м. Полтави, Диканський місцевий осередок Всеукраїнської організації інвалідів «Союз організацій інвалідів України», Районне громадське об'єднання «Липоводолинський козацький полк», Пирятинська районна організація ветеранів, Недригайлівська районна громадська організація інвалідів, Відділення Всеукраїнської благодійної організації «Гурбота про літніх в Україні» в м. Черкаси, Золотоноський міський благодійний фонд милосердя та здоров'я, Чорнобаївська районна організація ветеранів України (с. Придніпровське), Бахчисарайська районна громадська організація ветеранів війни, Громадська

¹Ганечко О.М. Правове регулювання соціального захисту громадян похилого віку в Україні. [Текст] дис. канд. юрид. наук: 12.00.05 / О.М. Ганечко; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2012. – 176 с. – С. 48-49.

²Центри дозвілля для літніх людей // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.eef.org.ua/ua/mistsevyi-sotsalniy-rozvytok/327-tsentry-dozvillia-dlia-litnikh-liudei.html>

організація «Асоціація регіонального розвитку села Жовтневе» (Полтавська область)¹.

В українському законодавстві немає визначення поняття «престарілий», через що громадяни, які доглядають за такими людьми, відчують труднощі з нарахуванням та отриманням пенсії. На покращення цієї ситуації спрямований Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення правових норм, що врегульовують питання визначення категорій осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню» від 19 квітня 2016 р. № 1109-VII² Верховна Рада прийняла закон про врегулювання питання надання пенсії громадянам, які доглядають за особами похилого віку, внесенням поправок до законів «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про збір і облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», які передбачають заміну поняття «престарілий» на «особа похилого віку». Згідно ст. 11 ч. 14 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09 липня 2003 р. №1058-IV³ особи, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню один з непрацюючих працездатних батьків, усиновителів, опікун, піклувальник, які фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом, а також непрацюючі працездатні особи, які здійснюють догляд за інвалідом І групи або за особою похилого віку, яка за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду або досягла 80-річного віку, якщо такі непрацюючі працездатні особи отримують допомогу або компенсацію відповідно до законодавства.

Варто зазначити, що громадянам, які виходять на пенсію, повернено право подавати для нарахування пенсії довідку про доходи за будь-які 60 місяців поспіль до 30 червня 2000 року. Таке право українці мали до 01 січня 2016 року, а з 01 січня для нарахування пенсії використовувалися дані про зарплату з 2000 року. Це призводило до того, що пенсіонери, яким пенсії призначалися до 31 грудня 2015 року, і ті, кому пенсії призначалися після 01 січня 2016 року, могли отримати за інших рівних умов різну пенсію. Отже, громадяни, які доглядають за такими людьми, не будуть відчувати

¹Центри дозвілля для літніх людей // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.eef.org.ua/ua/mistsevyi-sotsalni-rozvytok/327-tsentry-dozvillia-dlia-litnikh-liudei.html>

²Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення правових норм, що врегульовують питання визначення категорій осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню : Закон України від 19.04.2016 № 1109-VIII // Відомості Верховної Ради – 2016., № 21, стор. 10, стаття 411.

³Про загальнообов'язкове державне страхування: Закон України від 09.07. 2003 р. № 1058-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 49-51, ст. 376.

труднощів з нарахуванням та отриманням пенсії. Згідно із Законом України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» особа похилого віку – це людина, яка досягла пенсійного віку або до його досягнення залишилося менш як півтора року¹.

Станом на 01 січня 2016 року виявлено 531155 осіб, які потребують надання соціальної послуги догляду вдома, з них 436464 особи отримали таку послугу протягом 2015 року від відділень соціальної допомоги. В територіальних центрах соціального обслуговування є потреба у додаткових штатних одиницях, а саме: соціальних працівників у відділення соціальної допомоги вдома, оскільки з кожним роком збільшується кількість виявлених громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують соціального обслуговування відділеннями соціальної допомоги вдома і, як наслідок, зростає навантаження на соціальних робітників (Запорізька, Чернівецька області). Спостерігається тенденція до збільшення середнього навантаження на соціального робітника, особливо у сільській місцевості, найбільше перевищено норматив у Черкаській (у містах – 15,1, у селах – 15,9) та Хмельницькій областях (у містах – 15,5, у селах – 14,8). Відділеннями соціальної допомоги вдома обслуговуються громадяни похилого віку, інваліди, які мають спеціальні потреби, зокрема: особи з психічними захворюваннями (соціально безпечні, які не перебувають на спеціальному диспансерному обліку); лежачі хворі особи; особи, які мають онкологічні захворювання. На сьогодні існує потреба у відкритті відділень соціальної допомоги вдома, зокрема, спеціалізованих таких відділеннях у Львівській, Житомирській, Хмельницькій, Черкаській областях². При сільських та селищних радах організовано центри соціального захисту населення за місцем проживання для наближення соціальної допомоги та послуг ветеранам війни, які мешкають у сільській місцевості. Ці центри є структурними підрозділами органів праці та соціального захисту населення, їх працівники тісно співпрацюють з первинними організаціями ветеранів війни щодо надання побутової допомоги, котрі потребують підтримки.

На шляху інтеграції України до Європейського Союзу одним із пріоритетних завдань держави є забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, які визначені Основним Законом України та

¹Рада врегулювала питання пенсій громадянам, які доглядають за особами похилого віку // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://health.unian.ua/country/1323651-rada-vregulyovala-pitannya-pensiy-gromadyanam-yaki-doglyadayut-za-osobami-pohilogo-viku.html>

²Потреба у розвитку відділень соціальної допомоги вдома // [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=9E86EDDF8DE2C69FCA5D41BA3A43814D.app1?art_id=187644&cat_id=34941

наближення стандартів життя до європейських. Україна проголосила себе соціальною державою, що зобов'язує її здійснювати політику, спрямовану на забезпечення належного рівня життя людини та задоволення основних життєвих потреб усіх соціальних верств і груп населення задля утвердження у суспільстві соціальної справедливості. Таким чином, в Україні були визначені напрями реформування системи надання соціальних послуг, розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг» від 08 серпня 2012 р. № 556-р.¹ Саме спільна робота Міністерства соціальної політики разом з іншими зацікавленими центральними органами виконавчої влади мала розробити та подати Кабінетові Міністрів України проект плану заходів з реалізації Стратегії, схваленої цим розпорядженням.

Таким чином, виконання Стратегії має сприяти реалізації єдиної державної політики у сфері реформування системи надання соціальних послуг, що дасть змогу: створити ефективну систему надання соціальних послуг, підвищити їх якість та рівень задоволення потреб отримувача таких послуг; оптимізувати діючу мережу установ та закладів комунальної власності, що надають соціальні послуги; запровадити надання інноваційних соціальних послуг, що сприятиме доступності та задоволенню у повному обсязі потреб осіб у соціальних послугах; підвищити ефективність використання бюджетних коштів. Реалізація Стратегії сприятиме створенню умов для правового, економічного та організаційного забезпечення реформування системи надання соціальних послуг, а отже, дасть змогу забезпечити широкий доступ осіб до якісних та ефективних соціальних послуг².

Варто зазначити, що на сьогодні найбільш актуальними питаннями для громадян похилого віку є їх спроможність сплачувати за опалювання та інші комунальні послуги при підвищенні тарифів, особливо в опалювальний сезон. З 1995 року в Україні працює державна програма житлових субсидій. Метою якої є соціальний захист найменш забезпечених верств населення, що в умовах підвищення цін не можуть сплачувати за житлово-комунальні послуги в повному розмірі. Більше того, в Україні програма житлових субсидій стала першою адресною програмою соціального захисту, яка спрямована на найменш забезпечені верстви населення та зняла

¹Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.08.2012 № 556-р // Урядовий кур'єр від 17.08.2012 р. – № 148.

²Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.08.2012 р. № 556-р // Урядовий кур'єр від 17.08.2012 р. – № 148.

соціальну напругу в суспільстві в умовах підвищення цін і тарифів на житлово-комунальні послуги і енергоносії. Таким чином, програма житлових субсидій стала однією з найважливіших програм соціального захисту в нашій державі.

Держава забезпечила надійну та ефективну підтримку сім'ям, які не в змозі оплачувати високу вартість послуг. Розмір субсидії розраховується виходячи з об'ємів соціальної норми споживання, що визначена постановою Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2014 року № 409 «Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування» незалежно від фактично спожитих обсягів природного газу чи інших комунальних послуг¹. Житлова субсидія – це безготівкова допомога, тобто кошти людям на руки не видаються. Компенсація частини витрат на оплату житлово-комунальних послуг відбувається шляхом перерахунку грошей з державного бюджету на рахунок комунальних підприємств, які надають сім'ї житлово-комунальні послуги. Основним принципом державної допомоги у вигляді житлової субсидії є те, щоб кожна сім'я, яка має право на її отримання, сплачувала за житлово-комунальні послуги, тверде паливо та скраплений газ не більше 10%-15% від свого сукупного доходу в межах затверджених норм споживання (в залежності від складу сім'ї), решту має сплачувати держава².

Основні проблеми соціального захисту громадян похилого віку пов'язані з необхідністю реалізації підвищення рівня життя, раціоналізацією соціальної політики, забезпеченням сприятливих умов, належним фінансуванням програм з соціального забезпечення. Вирішення вказаних проблем є надзвичайно важливим завданням, що спрямоване, перш за все, на формування у цієї категорії осіб почуття гордості за високу суспільну оцінку, підвищення та зростання матеріального добробуту осіб, які постраждали під час Другої світової та Великої Вітчизняної воєн³. Таким чином, держава гарантує кожному громадянину похилого віку належний рівень життя, задоволення різноманітних життєвих потреб, подання різних видів допомоги шляхом: 1) реалізації права на працю відповідно до професійної підготовки, трудових навичок і з урахуванням стану здоров'я; 2) забезпечення пенсіями та допомогою; 3) надання житла; 4) створення умов для підтримання

¹Соціальний захист населення // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ratadmin.gov.ua/sotsialnyi-zakhyst-naseleennia>

²Соціальна допомога на оплату житлово-комунальних послуг // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kr-admin.gov.ua/start.php?q=Recourse/Ua/8.html>

³Сіньова Л.М. Правове регулювання соціального захисту жертв нацистських переслідувань : монографія / Л.М. Сіньова. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2014. – 239 с. – С. 66-67.

здоров'я і активного довголіття відповідно до сучасних досягнень науки; 5) організації соціально-побутового обслуговування, розвитку мережі матеріально-технічної бази для стаціонарних закладів і надомних форм обслуговування громадян похилого віку, а також підготовки відповідних спеціалістів¹.

Під державною соціальною політикою стосовно громадян похилого віку слід розуміти сукупність заходів політичного, правового, економічного, медичного, соціального, культурного, наукового характеру, котрі спрямовуються на забезпечення громадянам похилого віку гідного життєвого рівня, довголіття, умов для повноцінної участі в житті суспільства. Державна соціальна політика стосовно громадян похилого віку є невід'ємною частиною державної соціальної політики України².

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що в Україні потрібно запровадити дієві механізми вирішення складних життєвих обставин та удосконалити систему управління, координації і взаємодії суб'єктів, що надають соціальні послуги, які будуть спрямовані на підвищення якості життя населення, забезпечення громадян доступними та якісними соціальними послугами, формування фахового потенціалу соціальної сфери, професійний розвиток соціальних працівників. Важливим питанням є збереження людяності, милосердя, співчуття, турботи медичного персоналу в поліклініках, санаторіях і лікарнях до громадян похилого віку.

¹Ганечко О.М. Правове регулювання соціального захисту громадян похилого віку в Україні. [Текст] дис. канд. юрид. наук: 12.00.05 / О.М. Ганечко; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2012. – 176 с. – С. 43.

²Ганечко О.М. Правове регулювання соціального захисту громадян похилого віку в Україні. [Текст] дис. канд. юрид. наук: 12.00.05 / О.М. Ганечко; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2012. – 176 с. – С. 53.